

ТЕОРІЯ І МЕТОДИКА ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

УДК 37.013.78:004:159.9

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.15308093>

Методологія дослідження проблеми формування цифрової компетентності майбутніх практичних психологів

Поліщук Олександр Сергійович

аспірант, Державний університет «Київський авіаційний інститут»,

м. Київ, Україна, oleksandr_mayor@ukr.net,

<https://orcid.org/0009-0002-4801-1019>

Прийнято: 17.04.2025 | Опубліковано: 29.04.2025

***Анотація.** Потреба сучасного українського суспільства в майбутніх практичних психологах здатних застосовувати інноваційні цифрові технології у своїй професійній діяльності зумовлює модернізацію змісту їхньої підготовки в закладах вищої освіти й необхідність визначення сукупності методологічних підходів, реалізація яких в освітньому процесі закладів вищої освіти надає змогу створити всі умови для розкриття ними творчого потенціалу і розширення можливості їхнього успішного працевлаштування. **Мета.** Мета дослідження полягає у визначенні сукупності методологічних підходів до формування цифрової компетентності майбутніх практичних психологів. **Методи.** Досягнення мети дослідження потребувало застосування комплексу методів дослідження, зокрема, аналізу й узагальнення наукових праць сучасних українських учених задля визначення й обґрунтування доцільності застосування сукупності методологічних підходів до формування цифрової компетентності майбутніх практичних психологів. **Результати та Висновки.** Аналіз наукових доробків сучасних українських учених надав змогу визначити методологічну основу формування цифрової компетентності майбутніх практичних*

психологів в закладах вищої освіти України. До методологічних підходів, реалізація яких в освітньому процесі закладів вищої освіти надає змогу ефективно вплинути на формування майбутніх практичних психологів цифрової компетентності, відносимо компетентнісний, особистісно зорієнтований, діяльнісний, аскіологічний, системний і рефлексійний.

Ключові слова: ключові компетентності для навчання впродовж життя, компетентнісний підхід, цифрова компетентність, майбутні практичні психологи, методологічний підхід, заклади вищої освіти, професійна підготовка, професійна підготовка майбутніх практичних психологів.

Methodology for studying the problem of forming future practical psychologists' digital competence

Polishchuk Oleksandr Serhiyovych

Postgraduate Student, State University “Kyiv Aviation Institute”, Kyiv, Ukraine,
oleksandr_mayor@ukr.net, ORCID: <https://orcid.org/0009-0002-4801-1019>

Abstract. *The need of the modern Ukrainian society for future practical psychologists capable of applying innovative digital technologies in their professional activities determines the modernization of the content of their training in higher education institutions and the need to identify a set of methodological approaches, the implementation of which in the educational process allows to create all conditions for the disclosure of their creative potential and expand the possibility of their successful employment. Objective.* The article aims to determine a set of methodological approaches to forming future practical psychologists' digital competence. **Methods.** *Achieving the research objective required using a set of research methods, in particular, the analysis and synthesis of scientific works of modern Ukrainian scientists to a set of methodological approaches to forming future practical psychologists' digital competence. Results, and Conclusions.* The analysis of the scientific works of modern

Ukrainian scientists has made it possible to determine the methodological basis for forming future practical psychologists' digital competence in higher education institutions of Ukraine. The methodological approaches, whose implementation in the educational process of higher education institutions can effectively influence the formation of future practical psychologists' digital competence, include competence-based, personality-oriented, activity-based, axiological, system-based and reflexive.

Keywords: *key competencies for lifelong learning, competence-based approach, digital competence, future practical psychologists, methodological approach, higher education institutions, professional training, professional training of future practical psychologists.*

Постановка проблеми. Стрімкий розвиток цифрових технологій та їхнє впровадження в усі сфери життя сучасного людства зумовлює потребу перегляду вимог до знань, умінь і навичок, які майбутні фахівці різних спеціальностей здобувають під час підготовки в закладах вищої освіти та які спрямовані на критичне використання цифрових технологій. У контексті підготовки майбутніх практичних психологів важливим аспектом її удосконалення є створення в освітньому процесі сприятливих умов для формування в них усієї сукупності ключових компетентностей для навчання впродовж життя загалом й цифрової компетентності зокрема. Сучасний практичний психолог, який володіє високим рівнем сформованості цифрової компетентності, здатний і готовий вільно використовувати цифрові технології з метою пошуку необхідної інформації, зберігання й обміну цією інформацією, участі у віртуальних спільнотах і соціальних мережах, є більш успішним у досягненні цілей, пов'язаних із працевлаштуванням і подальшою роботою.

У «Концепції розвитку цифрових технологій» (2021 р.), у якій наголошується на необхідності забезпечення готовності суспільства до процесів глобальної цифровізації економіки, «опанування ним ключових комбінацій знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, інших особистих якостей у

сфері інформаційно-комунікаційних та цифрових технологій (цифрова компетентність)» [1], зазначено, що на сьогодні в Україні відсутні не лише єдині вимоги до цифрових компетентностей в системі освіти, а й до цифрової компетентності в професійних стандартах. А це негативно відображається на розвиток усіх сфер суспільного життя. Відповідно до зазначеного документа, цифрова компетентність є «динамічною комбінацією знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, інших особистих якостей у сфері інформаційно-комунікаційних та цифрових технологій, що визначає здатність особистості успішно соціалізуватися, провадити професійну та/або подальшу навчальну діяльність із використанням таких технологій» [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На сьогодні в наукових працях українських учених розкрито різні аспекти вдосконалення професійної підготовки студентів-психологів у закладах вищої освіти України. Так, питання, пов'язані з формуванням професійної майстерності майбутніх психологів, висвітлено в роботах І. Міхалець [2]. У розумінні змісту і сутності цифрової компетентності враховуємо досвід сучасних українських дослідників. Проблему формування цифрової компетентності фахівця як основи трансформації системи освіти в Україні досліджує Я. Сікора [3]. Г. Генсерук та С. Мартинюк, які вивчають проблему розвитку цифрової компетентності майбутніх учителів за допомогою забезпечення нового ресурсного супроводу цього процесу в умовах цифрового освітнього середовища, розглядають цифрову компетентність як «цифрові навички, що забезпечують готовність і здатність особистості застосовувати цифрові технології впевнено, ефективно, критично й безпечно в усіх сферах життєдіяльності» [4, с. 159]. Учені слушно вважають, що можливість використання в освітньому процесі розмаїття цифрових інструментів сприяє підвищенню рівня сформованості цифрової компетентності не лише здобувачів освіти, а й науково-педагогічних працівників. Л. Хоменко-Семенова, О. Рудяка-Петриченко та Н. Шапенко зробили значний внесок у вивчення проблеми розвитку медіакомпетентності майбутніх практичних психологів [5]. Учені

вважають, що успішному розвитку медіакомпетентності майбутніх практичних психологів сприяє застосування медіаконтенту та соціальних мереж в освітньому процесі, а також залучення майбутніх практичних психологів до тренінгів та майстер-класів з медіаграмотності. А. Остапчук, П. Матлах та Р. Семанишин також вивчають питання, пов'язані з формуванням цифрової компетентності майбутніх практичних психологів, й акцентують увагу на потребі формування в майбутніх практичних психологів зазначеного педагогічного феномена під час їхньої професійної підготовки в закладах вищої освіти [6].

Виділення невирішених. Проте проблема визначення методологічних підходів до формування цифрової компетентності майбутніх ще не була предметом окремого дослідження.

Формулювання цілей статті. Мета дослідження полягає у визначенні сукупності методологічних підходів до формування цифрової компетентності майбутніх практичних психологів. Досягнення мети дослідження потребувало застосування комплексу методів дослідження, зокрема, аналізу й узагальнення наукових праць сучасних українських учених задля визначення й обґрунтування доцільності застосування сукупності методологічних підходів до формування цифрової компетентності майбутніх практичних психологів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Потреба сучасного українського суспільства в майбутніх практичних психологах здатних застосовувати інноваційні цифрові технології у своїй професійній діяльності зумовлює модернізацію змісту їхньої підготовки в закладах вищої освіти й необхідність визначення сукупності методологічних підходів, реалізація яких в освітньому процесі надає змогу створити всі умови для розкриття ними творчого потенціалу і розширення можливості їхнього успішного працевлаштування.

С. Наход, яка досліджує проблему формування прогностичних умінь майбутніх практичних психологів засобами інтерактивних технологій, вважає, що методологічну основу формування досліджуваного нею педагогічного феномена становить сукупність системного, діяльнісного, синергетичного,

компетентнісного, особистісно зорієнтованого й контекстного підходів. Застосування системного підходу, на думку вченої, забезпечує безперервний і цілеспрямований розвиток прогностичних умінь майбутніх практичних психологів, а процес їхнього формування розглядається як «цілісна система, упорядкована множина взаємопов'язаних компонентів (мети, змісту, методів, засобів, форм і результатів навчання), що є цілісним утворенням» [7, с. 71]. Реалізація провідних принципів діяльнісного підходу, зокрема, принципу єдності свідомості та діяльності, а також принципу інтеріоризації-екстеріоризації, у підготовці майбутніх практичних психологів передбачає не лише здійснення певного впливу на їхню ціннісно-мотиваційну сферу й світоглядні орієнтації, а й обумовлює формування, розвиток й удосконалення в них усіх психічних процесів і свідомості. Формування прогностичних умінь майбутніх практичних психологів на засадах синергетичного підходу надає змогу створювати сприятливі умови для їхнього подальшого саморозвитку на основі самоорганізації. Учена пояснює, що врахування основних положень цього підходу уможливорює здійснення студентами «вільного вибору форм самореалізації через розмаїття видів професійно спрямованої діяльності, змодельованої засобами інтерактивних технологій» [7, с. 72]. Стосовно компетентнісного підходу, С. Наход наголошує на тому, що розглядає результат формування прогностичних умінь як сформованість в майбутніх практичних психологів прогностичної компетентності. Учена трактує прогностичну компетентність як «інтегровану якість особистості, що визначає складне індивідуально-психологічне, поліфункціональне утворення професійних теоретичних знань, ціннісних установок, особистісних якостей і практичних умінь психолога у сфері психологічного прогнозування, а також мотиваційно-ціннісного ставлення до прогностичної діяльності, прагнення до планування власного професійного самовизначення та особистісного розвитку» [7, с. 73]. Застосування особистісно зорієнтованого підходу забезпечує ефективне співробітництво, саморозвиток та соціалізацію майбутніх практичних

психологів, а також уможлиблює набуття ними суб'єктного досвіду і навичок професійно спрямованої поведінки, якими вони будуть керуватися в подальшій професійній діяльності. За С. Наход, контекстний підхід – це підхід, який передбачає моделювання та організацію освітнього процесу за допомогою сукупності певних дидактичних форм, методів і засобів предметного та соціального змісту майбутньої професійної діяльності здобувачів вищої освіти. Формуванню прогностичних умінь в майбутніх практичних психологів сприяє їхнє послідовне залучення до базових та проміжних форм діяльності. До базових форм діяльності вчена відносить освітню, квазіпрофесійну й освітньо-професійну, а до проміжних форм діяльності – ті, котрі відповідають конкретним завданням на відповідних етапах підготовки майбутніх практичних психологів. Реалізація провідних принципів контекстного підходу в підготовці майбутніх практичних психологів надає змогу активізувати їхню навчально-пізнавальну діяльність, позитивним чином вплинути на мотивацію навчання й на формування ціннісного ставлення до професії практичного психолога, а також на забезпечення поступового переходу здобувачів освіти від навчальної до професійної діяльності.

В. Бондар, О. Митник, А. Шапошнікова переконані, що підготовка майбутніх практичних психологів має ґрунтуватися на ключових положеннях певної сукупності методологічних підходів [8]. Такими підходами є контекстний, системний, особистісно зорієнтований, рефлексійно-діяльнісний та аксіологічний. Учені зазначають, що підготовка майбутніх практичних психологів на засадах контекстного підходу передбачає реалізацію в освітньому процесі наступних принципів навчання, а саме: «принципу виховального, формувального та розвивального навчання; взаємозумовленості і взаємозалежності професійно-педагогічної діяльності викладача і навчально-пізнавальної діяльності студентів; цілеспрямовано організованої пізнавальної діяльності студентів осмислення і ґрунтовного засвоєння наукових понять» [8, с. 7]. Зважаючи на те, що В. Бондар, О. Митник, А. Шапошнікова розглядають

професійну підготовку майбутніх практичних психологів як «цілісну систему, яка функціонує за допомогою засобів взаємозв'язку між гуманітарним, професійним та фахово-практичним циклами підготовки», реалізація системного підходу відбувається на засадах наступної сукупності принципів навчання, а саме: «принципу систематичності та послідовності навчання; теоретичної діяльності та практичної спрямованості змісту виучуваного» [8, с. 8]. На глибоке переконання В. Бондар, О. Митник та А. Шапошнікової, у професійній підготовці майбутніх практичних психологів особистісно зорієнтований підхід реалізується на основі наступних принципів навчання: гуманізації та демократизації освітнього процесу, педагогічного стимулювання, діалогічного спілкування, індивідуалізації та диференціації змісту освіти. Розвиткові в майбутніх практичних психологів здатності брати на себе активну діяльну позицію, спрямовану на критичний аналіз, осмислення й оцінювання ефективності вивчення навчальних дисциплін, діяльності, яку вони здійснюють під час проходження виробничої практики, а також формуванню в них усвідомленого ставлення до себе як фахівців, котрі вміють розробляти відповідні діагностичні та корекційні програми, технології і методики, сприяє застосування рефлексійно-діяльного підходу. Основна мета його реалізації полягає в тому, щоб навчити майбутніх практичних психологів аналізувати власну діяльність, планувати власний професійний розвиток та здійснювати рефлексію власної діяльності. Підґрунтя рефлексійно-діяльного підходу становлять наступні принципи навчання, а саме: проблемності, свідомості, активності та самостійності в освітній діяльності. Задля досягнення успіху на сучасному ринку праці, на думку В. Бондар, О. Митник та А. Шапошнікової, конкурентоспроможний фахівець у галузі практичної психології має володіє ґрунтовними теоретичними знаннями і практичними вміннями здійснювати діагностичну, корекційну, розвивальну, експертну, консультативну, управлінську, викладацьку, навчально-методичну та науково-дослідну види діяльності, а також прагнути до постійного професійного самовдосконалення.

Саме застосування аксіологічного підходу у професійній підготовці майбутніх практичних психологів зумовлено потребою формування в них прагнення до розвитку і саморозвитку, удосконалення і самовдосконалення, а також до формування в них іміджу висококваліфікованого і конкурентоспроможного фахівця. В. Бондар, О. Митник та А. Шапошнікова зазначають, що цей підхід найбільш ефективно діє в умовах реалізації принципів науковості, доступності, індивідуалізації та диференціації.

В. Панок трактує поняття «практична психологія» як «специфічний вид професійної діяльності, основним змістом якої є розробка на основі наукової методології технологій, технік і методів психологічної практики, застосування психологічних механізмів впливу для корекції активності та розвитку особистості у контексті її життєвих обставин та життєвого шляху, котрі інтерпретуються як неповторні обставини та неповторна» суб'єктність, індивідуальність» [9]. Основою засвоєння змісту професійної підготовки практичних психологів у закладах вищої освіти є так званий «випадковий підхід», під яким В. Панок розглядає певну життєву ситуацію, а зміст професійної підготовки має бути спрямований на формування в майбутніх практичних психологів професійно значущих якостей, зокрема, соціальної і комунікативної компетентності. Доцільність застосування «випадкового підходу» до засвоєння змісту професійної підготовки практичних психологів у закладах вищої освіти В. Панок пояснює тим, що зазвичай людина сприймає актуальну життєву ситуацію як «завершення актуального минулого і початок актуального майбутнього. ... Актуальна життєва ситуація стає минулим тільки тоді, коли людина прийняла рішення (обрала конкретну стратегію поведінки з кількох можливих) та реалізувала його у конкретних діях (або бездіяльності)» [9, с. 15]. Значний науковий інтерес для нашого дослідження становить система принципів практичної психології, яка була визначена й обґрунтована вченим. Так, запропонована система включає наступні принципи, а саме: детермінізму, розвитку, науковості, системності, суб'єктної активності, єдності особистості та

її життєвої ситуації, синтезу знань та синтетичного підходу до особистості, а також принцип індивідуального підходу до особистості клієнта [9].

Проблему вдосконалення професійної підготовки майбутніх практичних психологів досліджує також В. Синишина [10–11]. Учена вважає, що зміст професійної підготовки має забезпечувати ефективне формування в майбутніх практичних психологів психологічного світогляду, навичок спілкування і саморегуляції, умінь ефективної взаємодії з іншими, а також ціннісних орієнтацій. В. Синишина наголошує на важливості застосування ситуаційного підходу у підготовці майбутніх практичних психологів, оскільки вважає, що «саме в конкретному випадку, у конкретній життєвій ситуації особистості розкриваються взаємодетермінація суб'єкта й об'єкта, синтетична, цілісна природа людини» [10, с. 243]. Поряд із ситуаційним підходом основу професійної підготовки майбутніх практичних психологів складають системний, синергетичний, тезаурусний, комплексний, гуманістичний, особистісно зорієнтований, діяльнісний, праксеологічний, аскіологічний і акмеологічний підходи. Учена переконана, що формуванню в майбутніх практичних психологів професійної компетентності та готовності до здійснення психологічної практики сприяє реалізація наступної сукупності принципів навчання, а саме: «діяльнісного; цілеспрямованості педагогічного процесу; системності та послідовності; вікового та психологічного вивчення людини; інтегративності; детермінізму; науковості; інваріантності; цілеспрямованості та вмотивованості навчання; оптимізації освітнього процесу; професійного саморозвитку, самосвідомості та вчинковотворчої активності» [11, с. 22].

Цікавою для нашого дослідження є думка В. Семиченко щодо необхідності реалізації основних положень компетентнісного і поліпарадигмального підходів у професійній підготовці майбутніх практичних психологів [12]. Учена зазначає, що компетентнісний підхід необхідно розглядати не як нову парадигму підготовки, а як нову парадигму досягнення певного результату. Компетентнісний підхід забезпечує ефективне формування в майбутніх

практичних психологів сукупності ключових компетентностей, серед яких В. Семиченко виокремлює наступні, а саме: ціннісно-смислову; загальнокультурну; навчально-пізнавальну; інформаційну; комунікативну; соціальну; особистісного саморозвитку. Застосування поліпарадигмального підходу передбачає формування в майбутніх практичних психологів здатності розуміти різні точки зору під час розгляду різних фактів. Більш того, професійна підготовка майбутніх практичних психологів на засадах поліпарадигмального підходу надає змогу створювати сприятливі умови для роботи з освітнім контентом, стимулювати навчально-пізнавальну діяльність, поєдувати аудиторні заняття з самостійною роботою, а також залучати їх до проєктування елементів освітнього процесу.

Методологічним підґрунтям для формування професійних компетентностей в майбутніх спеціальних та клінічних психологів у процесі навчання, на думку Т. Григоренко, є гуманістичний, аксіологічний, гносеологічний, акмеологічний, системний, контекстний, інтегративний, діяльнісний, рефлексійно-діяльнісний й особистісно зорієнтований підходи [13]. Причому провідними методологічними підходами визначено компетентнісний й особистісно зорієнтований. Вибір компетентнісного підходу як провідного методологічного підходу вчена обґрунтовує тим, що реалізація його положень у підготовці майбутніх психологів уможлиблює формування в них такої сукупності знань, умінь і навичок, яка надасть їм змогу ефективно застосовувати їх у подальшій практичній діяльності з метою розв'язання проблемних ситуацій. Застосування особистісно зорієнтованого підходу сприяє розвитку індивідуальних здібностей майбутніх психологів, навичок ефективної міжособистісної комунікації, здатності приймати відповідальні рішення.

Схожу думку висловлює й Ю. Вінтюк [14]. Учений акцентує увагу на тому, методологічну основу формування професійної компетентності майбутніх психологів у процесі їхньої підготовки у закладах вищої освіти складають

системний, особистісно зорієнтований, діяльнісний, аксіологічний та компетентнісний підходи.

Е. Лузік зазначає, що ефективна підготовка майбутніх практичних психологів в закладах вищої освіти має здійснюватися на засадах системного, синергетичного, антропологічного, суб'єктно-діяльнісного підходів [15].

Висновки. Отже, аналіз наукових доробків сучасних українських учених надав змогу визначити методологічну основу формування цифрової компетентності майбутніх практичних психологів в закладах вищої освіти України. До методологічних підходів, реалізація яких в освітньому процесі закладів вищої освіти надає змогу ефективно вплинути на формування майбутніх практичних психологів цифрової компетентності, відносимо компетентнісний, особистісно зорієнтований, діяльнісний, аксіологічний, системний і рефлексійний. Компетентнісний підхід передбачає цілісність і гнучкість професійної підготовки майбутніх практичних психологів і сприяє формуванню в них сукупності загальних і фахових компетентностей, які забезпечують їхню готовність до здійснення практичної діяльності. У контексті формування цифрової компетентності майбутніх практичних психологів застосування компетентнісного підходу сприяє формуванню в них практичних умінь і навичок ефективної взаємодії у цифровому середовищі, роботи з цифровими застосунками, захисту персональних даних і роботи з цифровою інформацією. Реалізація ключових положень діяльнісного підходу до формування в майбутніх практичних психологів цифрової компетентності забезпечує застосування ними знань, умінь і навичок, здобутих під час підготовки у закладі вищої освіти, для вирішення проблемних ситуацій у реальному житті. Аксіологічний підхід сприяє формуванню в майбутніх практичних психологів світогляду, системи загальнолюдських цінностей та морально-етичних настанов, котрі є визначальними в їхній професійній діяльності. Мета впровадження системного підходу полягає в ефективній інтеграції знань з різних галузей, що надасть майбутнім практичним психологам успішно здійснювати професійну діяльність.

Рефлексійний підхід уможлиблює формування в майбутніх практичних психологів внутрішньої мотивації навчання, здатності до самостереження, критичного мислення й самосвідомості.

Список використаних джерел

1. Концепція розвитку цифрових компетентностей : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 03.03.2021 № 167-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/167-2021-%D1%80#Text> (дата звернення: 27.01.2025).
2. Міхалець І. В. Сучасні виклики до формування професійної майстерності майбутнього психолога. *Наука і техніка сьогодні*. 2024. № 3 (31). С. 587–596. [https://doi.org/10.52058/2786-6025-2024-3\(31\)-587-596](https://doi.org/10.52058/2786-6025-2024-3(31)-587-596)
3. Сікора Я. Б. Цифрова компетентність фахівця як основа трансформації системи освіти. *Сучасні цифрові технології та інноваційні методики навчання: досвід, тенденції, перспективи* : матеріали XIII Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (5 квітня, 2024 р., м. Тернопіль). Тернопіль : ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2024. С. 173–175. URL: http://eprints.zu.edu.ua/40079/1/17.04.24_%D0%97%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%BA-173-175.pdf (дата звернення: 10.01.2025).
4. Генсерук Г. Р., Мартинюк С. В. Розвиток цифрової компетентності майбутніх учителів в умовах цифрового освітнього середовища закладу вищої освіти. *Інноваційна педагогіка*. 2020. Вип. 19, т. 2. С. 158–161.
5. Хоменко-Семенова Л. О., Рудяка-Петриченко О. М., Шапенко Н. В. Чинники розвитку медіакомпетентності майбутніх практичних психологів. *Вісник Національного авіаційного університету. Серія «Педагогіка. Психологія»*. 2023. Вип. 1(22). С. 153–162.
6. Остапчук А. В., Матлах П. Б., Семанишин Р. І. Цифрова компетентність як складова професійного становлення майбутніх психологів. *Харківський осінній марафон психотехнологій* : збірник наукових праць за

матеріалами VII Всеукр. наук.-практ. конф. з міжнар. участю (26-28 жовтня 2023 р.). Харків, 2023 р. С. 356–358. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.10161148>

7. Наход С. Методологічні підходи до розробки технології формування прогностичних умінь практичних психологів засобами інтерактивних технологій. *Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Педагогіка і психологія»*. № 2 (8). 2014. С. 69–75.

8. Бондар В. І., Митник О. Я., Шапошнікова А. С. Методологічні та психодидактичні засади підготовки практичного психолога в умовах університетською освіти. *Збірник наукових праць [Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова]. Серія «Педагогічні науки та історичні науки»*. Вип. 113. 2013. С. 5–19.

9. Панок В. Г. Теоретико-методологічні засади розвитку практичної психології в Україні : автореф. дис. ... докт. псих. наук : 19.00.01. Київ, 2011. 28 с. URL: https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/5975/1/avtoreferat_Panok.pdf (дата звернення: 12.01.2025).

10. Синишина В. М. Особливості професійної підготовки майбутніх практичних психологів. *Тенденції та перспективи розвитку науки і освіти в умовах глобалізації* : матеріали Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., м. Переяслав-Хмельницький, 28 лют. 2019 р. Переяслав-Хмельницький, 2019. Вип. 44. С. 241–243.

11. Синишина В. М. Система фахової підготовки майбутніх практичних психологів у закладах вищої освіти : автореф. дис. ... докт. пед. наук : 13.00.04. Хмельницький, 2021. 43 с. URL: <http://46.63.9.20:88/jspui/handle/123456789/1294> (дата звернення: 03.02.2025).

12. Семиченко В. Проблема формування ключових компетентностей у процесі професійної підготовки майбутніх практичних психологів. *Вісник Національного авіаційного університету. Серія «Педагогіка. Психологія»*. № 13(1). 2018. С. 145–157. <https://doi.org/10.18372/2411-264X.13.13419>

13. Григоренко Т. В. Формування професійних компетентностей у психолога (спеціального, клінічного) у процесі навчання : дис. ... д-ра філос. : 016. Київ, 2021. 237 с. URL: https://npu.edu.ua/images/file/vidil_aspirant/Doctor_filosofii/Diser/Grigorenko_1304.pdf (дата звернення: 19.03.2025).
14. Вінтюк Ю. В. Концепція формування професійної компетентності майбутніх психологів у ВНЗ. *Молодий вчений*. № 4(44). 2017. С. 351–355.
15. Лузік Е. В. Методологічні принципи формування інтегрованих компетентностей у майбутніх практичних психологів у процесі професійної підготовки у ВТНЗ. *Вісник національного авіаційного університету. Серія «Педагогіка. Психологія»*. № 4. 2013. <https://doi.org/10.18372/2411-264X.4.10141>